

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Vruchtgebruik met vervreemdings- en verteringsbevoegdheid: een contradictio in terminis?

Mellema, T.J.; Boom, W.H. van; Breedveld-de Voogd, C.G.; Castermans, A.G.; Deugd-Dijkman, M.D.R.M. de; Hijma, J.

Citation

Mellema, T. J. (2016). Vruchtgebruik met vervreemdings- en verteringsbevoegdheid: een contradictio in terminis? In W. H. van Boom, C. G. Breedveld-de Voogd, A. G. Castermans, M. D. R. M. de Deugd-Dijkman, & J. Hijma (Eds.), *Een kwart eeuw. Privaatrechtelijke opstellen, aangeboden aan prof. mr. H.J. Snijders* (pp. 313-321). Deventer: Wolters Kluwer. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/46810>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/46810>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Een kwart eeuw

*Privaatrechtelijke opstellen, aangeboden aan
prof. mr. H.J. Snijders ter gelegenheid van zijn emeritaat*

Vruchtgebruik met vervreemdings- en verteringsbevoegdheid: een contradictio in terminis?

Tea Mellema-Kranenburg¹

I. Inleiding

In deze bijdrage aan de afscheidsbundel voor Henk Sniijders heb ik gekozen voor het onderwerp ‘vruchtgebruik’. Het vruchtgebruik verbindt ons op twee terreinen: enerzijds het goederenrecht zoals dat op de universiteit gedoceerd wordt, ook door Henk, en anderzijds de praktijk van de ‘modellen voor de rechtspraak’ waarin ik onder zijn hoofdredactie het testamentaire erfrecht met een belangrijk onderdeel gewijd aan het vruchtgebruik behandel.

Vruchtgebruik vormt een bijzondere figuur in het goederenrecht. Het is een beperkt genotsrecht dat op alle goederen gevestigd kan worden en lijkt enigszins op het recht van erfpacht. Maar vruchtgebruik wordt niet, zoals erfpacht, uitsluitend op onroerende zaken gevestigd. Het recht van vruchtgebruik is ook weer beperkter dan het recht van erfpacht omdat het vruchtgebruik meestal verbonden is aan het leven van de vruchtgebruiker. Een andere overeenkomst met erfpacht is dat het een genotsrecht is, waarvan de blooteigendom bij de eigenaar blijft rusten.² Daarnaast kan het evenals het erfpachtrecht in zekere zin op maat gemaakt worden voor de situatie waarvoor het wordt ingesteld.

Het vruchtgebruik stamt uit het Romeinse recht. Daarin was het uitgangspunt ‘salva rerum substantia’. De vruchtgebruiker mocht de zaak gebruiken, maar hij moest deze in stand houden en aan het eind van het vruchtgebruik weer teruggeven. Ook de huidige wet gaat nog steeds uit van dit principe. Zo bepaalt art. 3:201 BW: vruchtgebruik geeft het recht om goederen die aan een ander toebehoren, te gebruiken en daarvan de vruchten te genieten. Toch wordt het huidige vruchtgebruik³ in een bepaalde vorm een gedenatureerd vruchtgebruik genoemd, ook wel een hybride figuur. De reden daarvan is dat aan de vruchtgebruiker bevoegdheden kunnen worden verleend die de bevoegdheden van een eigenaar/rechthebbende benaderen zoals het verlenen van vervreemdings- en

¹ Prof. mr. T.J. Mellema-Kranenburg is hoogleraar Familievermogensrecht aan de Universiteit Leiden en notaris te Katwijk.

² Zie Sniijders/Rank-Berenschot, *Goederenrecht*, Studiereeks Burgerlijk Recht, Deventer: Kluwer 2011, nr. 8.2.1.

³ Zoals dat geldt sinds 1992.

verteringsbevoegdheid. De oorsprong daarvan ligt in het erfrecht. Aanvankelijk (vóór 1992) zou de erfrechtelijke positie van de langstlevende echtgenoot geregeld worden in de vorm van een van rechtswege werkend vruchtgebruik dat qua bevoegdheden de tot dan toe veel gebruikte testamentaire ouderlijke boedelverdeling⁴ moest benaderen. Op grond van de ouderlijke boedelverdeling kon de langstlevende vrijwel onbeperkt over de goederen van de nalatenschap beschikken en deze ook verteren. Bij de ouderlijke boedelverdeling bestond geen verplichting het vermogen in stand te houden. Deze vrijheid staat echter op gespannen voet met het in stand houden van het vruchtgebruikvermogen. In de praktijk is met deze figuur van vruchtgebruik met vervreemdings- en verteringsbevoegdheid ook niet altijd even eenvoudig om te gaan.

In het onderstaande wil ik deze hybride figuur van vruchtgebruik met vervreemdings- en verteringsbevoegdheid bespreken en de wenselijkheid van het bestaan daarvan onderzoeken.

2. Ratio vruchtgebruik moderne maatschappij

Was in vroeger tijden het vruchtgebruik bestemd om vermogen binnen de familie te houden, in de huidige tijd heeft het vruchtgebruik vooral betekenis om de langstlevende verzorgd achter te laten. Echter, ook in de moderne regelingen blijft het in stand houden van het ‘stamvermogen’ een belangrijk element bij het instellen van een vruchtgebruik. Zo geeft het vruchtgebruik altijd de goederenrechtelijke bescherming met een flink aantal dwingendrechtelijke bepalingen (zoals art. 3:207, 3:213 BW).

Tegenwoordig bestaan er ook andere samenlevingsvormen waar de zekerheid, die de vruchtgebruikregeling biedt, een rol speelt. Men denke aan testamentaire regelingen voor ongehuwd samenwoners en de steeds meer voorkomende stief-ouderrelaties waarbij twee aparte gezinnen samengevoegd worden.⁵ Daarnaast spelen fiscale motieven vaak een belangrijke rol voor het instellen van een vruchtgebruik. Met name bij vermogensbestanddelen die binnen korte tijd sterk in waarde kunnen stijgen, is vruchtgebruik een gewild instrument. Het in stand houden van het vruchtgebruikvermogen is hierbij de belangrijkste drijfveer. Bij al deze redengevingen is vertering van het stamvermogen niet nodig. Ik kom hier in mijn conclusie op terug.

3. Begripsbepaling vruchtgebruik

Wanneer men in de wet naar een definitie van vruchtgebruik zoekt, zal men deze niet vinden. De wetgever geeft door het opsommen van de bevoegdheden die de

⁴ Geregeld in art. 4:1167 (oud) BW.

⁵ De zogenoemde ‘patchworkgezinnen’.

vruchtgebruiker toekomen aan wat onder vruchtgebruik verstaan moet worden (art. 3:201 BW):

- a. het recht om andermans goederen te gebruiken; en
- b. daarvan de vruchten te genieten.⁶

Wanneer deze twee elementen ontbreken is er mijns inziens geen sprake meer van vruchtgebruik. Het gaat daar uitdrukkelijk om het recht tot het gebruiken van andermans goederen en het recht daarvan vruchten te trekken. Met andere woorden de vruchtgebruiker moet de mogelijkheid hebben tot gebruik dan wel het genieten van de vruchten.

Het vereiste dat de vruchtgebruiker 'de zaak in stand houdt (art. 803 (oud) BW)' is in de huidige wet niet expliciet teruggekeerd. Men zou daarover kunnen zeggen dat dat vereiste impliciet in de wet is opgenomen doordat de vruchtgebruiker 'zich als een goed vruchtgebruiker moet gedragen' (art. 3:207 lid 3 BW) en daarnaast dat in het woord (de vruchten) 'trekken' de instandhoudingseis besloten ligt. Voorts zal waar het gaat om verteringsbevoegdheid in de zin van art. 3:215 BW van instandhouding geen sprake zijn.

Gezien de bovengemelde opsomming gaat het bij het vruchtgebruik om een 'genotsrecht'.

Het vruchtgebruikrecht is, gezien de plaatsing in Boek 3 een beperkt recht, dat op alle goederen kan rusten, zowel op rechten als op zaken, niet echter op een onzelfstandig onderdeel daarvan.⁷

Daarnaast heeft het vruchtgebruik zaaksgevolg en droit de *préférence*. Het recht van vruchtgebruik is overdraagbaar, behoudens het speciale recht van gebruik en bewoning (art. 3:226 lid 4 BW).⁸

4. De vervreemdings- en verteringsbevoegdheid van art. 3:212 BW

Op twee plaatsen in de titel vruchtgebruik geeft de wetgever de mogelijkheid aan de vruchtgebruiker vervreemdingsbevoegdheid te verlenen.

In de eerste plaats gaat art. 3:212 lid 1 BW uit van het beginsel dat de vruchtgebruiker bevoegd is om vruchtgebruikgoederen die bestemd zijn om vervreemd te worden, te vervreemden. Men denke daarbij aan vruchten in de boomgaard die geoogst en verkocht moeten worden.

6 Zie T.J. Mellema-Kranenburg, *Vruchtgebruik* (Preadvies voor de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering van de Koninklijke Notariële Broederschap KNB 1999), Lelystad: Koninklijke Vermande 1999, p. 15.

7 Zie HR 29 mei 1985, NJ 1986, m.nt. W.M. Kleijn.

8 Zie T.J. Mellema-Kranenburg, *Vruchtgebruik* (Preadvies voor de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering van de Koninklijke Notariële Broederschap KNB 1999), Lelystad: Koninklijke Vermande 1999, p. 16.

Veel verder gaat art. 3:212 lid 2 BW waarin geregeld wordt dat bij vestiging van het vruchtgebruik kan worden bepaald dat sommige of alle onder het vruchtgebruik vallende goederen door de vruchtgebruiker (zelfstandig) kunnen worden vervreemd. Dat betekent dat bijvoorbeeld in een testament waarin het recht van vruchtgebruik van de echtelijke woning aan de langstlevende echtgenoot wordt gelegateerd, bepaald kan worden dat de langstlevende echtgenoot bevoegd is de woning – zelfstandig – buiten de hoofdgerechtigden om, te vervreemden. Dat kan praktisch zijn, bijvoorbeeld als de langstlevende ‘kleiner wil gaan wonen’ en haar⁹ grote huis wil omruilen voor een wat meer comfortabel appartement. De hoofdgerechtigden worden in dat geval beschermd door de wettelijke bepalingen van zaaksvervanging (art. 3:213 lid 1 BW): hetgeen in de plaats van een vruchtgebruik onderworpen goederen treedt doordat daarover bevoegdelyk wordt beschikt, behoort toe aan de hoofdgerechtigden en is eveneens aan het vruchtgebruik onderworpen.¹⁰ Tot hoever de bevoegdheid van de vruchtgebruiker strekt, kan in het testament/de vruchtgebruikregeling worden bepaald.

Daarnaast zal er in alle gevallen dat er sprake is van vruchtgebruik, bij het handelen van de vruchtgebruiker getoetst worden aan de algemene norm van art. 3:207 lid 3 BW: handelen als een goed vruchtgebruiker. Dit is een open norm die qua invulling, zoals dat bij open normen gaat, tot problemen kan leiden: is het nu wel of niet noodzakelijk een reparatie aan het huis te laten verrichten?

Ten slotte zou ter bescherming van de blooteigenaar de vervreemdingsbevoegdheid van de vruchtgebruiker eventueel nog gecombineerd kunnen worden met een bewind dat ingesteld wordt in het belang van de hoofdgerechtigde (art. 3:221 lid 1 BW), zodat bij vervreemding door de vruchtgebruiker de belangen van de hoofdgerechtigden worden gewaarborgd.

Gezien de ratio die het moderne vruchtgebruik heeft, lijkt mij het bovenstaande een verantwoorde wijze van regelen van het vruchtgebruik.

5. De vervreemdings- en verteringsbevoegdheid van art. 3:215 BW

Zoals bij het begin van dit betoog al werd opgemerkt, was het aanvankelijk de bedoeling van de wetgever om de positie van de langstlevende echtgenoot te regelen door middel van een wettelijk vruchtgebruik, dat, anders dan de huidige andere wettelijke rechten geregeld in afdeling 4.3.2. BW, van rechtswege zou werken. Aan verzorging van de langstlevende is inherent dat er geld uitgegeven wordt. Bij grote vruchtgebruikvermogens zullen er altijd wel voldoende vruchten zijn om aan deze verzorgingsbehoefte tegemoet te komen, maar bij ‘modale’

9 Bij het schrijven over de langstlevende bestaat de natuurlijke behoefte in de vrouwelijke vorm te spreken. Statistisch is de langstlevende (nog steeds) de vrouw.

10 Zie S. Perrick, *Zaaksvervanging*, Den Haag: BJu 2016, p. 81 e.v. en J.P. Spath, *Zaaksvervanging* (diss. Nijmegen 2010), nr. 121 e.v.

nalatenschappen zullen de vruchten zelfs bij een gunstig beleggings- en renteklimaat veelal niet voldoende zijn om aan de verzorgingsbehoefte te voldoen. Om toch aan deze verzorgingsbehoefte tegemoet te komen, creëerde de wetgever de zogenoemde verteringsbevoegdheid in art. 3:215 lid 1 BW.¹¹ Aan de vruchtgebruiker kan de bevoegdheid worden verleend tot vervreemding en vertering van de aan het vruchtgebruik onderworpen goederen. Het gaat hier om de mogelijkheid om de vruchtgebruiker vervreemdings- en verteringsbevoegdheid te verlenen bij het instellen van een vruchtgebruik, dus geen werking van rechtswege. De gedachte hierachter is dat de vruchtgebruiker de bevoegdheid krijgt over het vruchtgebruikvermogen te beschikken met het oogmerk om de opbrengst hiervan aan zich toe te eigenen.¹² Wanneer de vruchtgebruiker vervreemdings- en verteringsbevoegdheid is verleend, is hij daarmee ontslagen van zijn beleggingsplicht van art. 3:214 BW, waartoe hij zonder andersluidende bepaling verplicht is. De goederen die de vruchtgebruiker op grond van de hem verleende bevoegdheid verkrijgt, vallen anders dan bij gebruikmaking van de verleende vervreemdingsbevoegdheid van art. 3:212 lid 1 BW niet meer onder het vruchtgebruik. De zaaksvervangingsregel van art. 3:213 BW heeft – tenzij anders bepaald, bijvoorbeeld in een testament, – geen werking.¹³

Dat is een buitengewoon vergaande conclusie: één van de kernpunten van vruchtgebruik, de regel van zaaksvervangende, wordt door de verlening van beschikkingsbevoegdheid gecombineerd met verteringsbevoegdheid buitenspel gezet. Het vruchtgebruik verdwijnt hierdoor alsof een eigenaar een goed ‘opmaakt’, ‘verteert’. Men zou het ook zo uit kunnen drukken dat door het verlenen van verteringsbevoegdheid het karakter van beperkt recht aan het vruchtgebruik wordt ontnomen. De beperkingen waaraan de vruchtgebruiker gebonden was kunnen ‘om zeep’ geholpen worden door van de verteringsbevoegdheid gebruik te maken. Is er eigenlijk bij een vruchtgebruik met verteringsbevoegdheid nog wel sprake van vruchtgebruik of is dit vruchtgebruik zo gedenatureerd dat het de benaming vruchtgebruik niet meer verdient?

Behoudens het hierboven gesignaleerde geval dat bij vervreemding de beleggingsplicht van art. 3:214 BW niet aan de orde is, zijn in beginsel alle wettelijke bepalingen betreffende het vruchtgebruik van toepassing.¹⁴ Zo blijft – dwingendrechtelijk – de bepaling van art. 3:207 lid 3 BW dat de vruchtgebruiker zich als een goed vruchtgebruiker dient te dragen, gelden. Maar hoe valt de zorgplicht van de vruchtgebruiker te rijmen met vervreemdingsbevoegdheid gecombineerd met

¹¹ Zie TM, *Parl. Gesch. Boek 3*, p. 664.

¹² D.L.D.J. Maasland, ‘Vruchtgebruik met vervreemdings- en verteringsbevoegdheid’, *Tijdschrift Erfrecht* 2010/2 en M.S. van Gaalen, *Vruchtgebruik* (diss. Amsterdam VU 2001), p. 137.

¹³ Zie T.J. Mellema-Kranenburg, *Vruchtgebruik* (Preadvies voor de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering van de Koninklijke Notariële Broederschap KNB 1999), Lelystad: Koninklijke Vermande 1999, p. 32.

¹⁴ Dat geldt overigens ook voor wat betreft de behandeling van vruchtgebruik in andere wetgeving. Zo wordt voor de erfbelasting het vruchtgebruik zonder en met verteringsbevoegdheid gelijk behandeld. Zie hierover ook Maasland t.a.p.

verteringsbevoegdheid? De zorgplicht van de vruchtgebruiker is toch met name het in stand houden van het vruchtgebruikvermogen.¹⁵ Vertering van het vruchtgebruikvermogen lijkt daar haaks op te staan. Het is moeilijk om voorbeelden te bedenken waarbij de vruchtgebruiker aan wie vervreemdings- en verteringsbevoegdheid is verleend, tekortschiet in zijn zorgplicht als hij tot vertering van de aan het vruchtgebruik onderworpen goederen overgaat. Ik kom veelal niet verder dan het voorbeeld waarbij de vruchtgebruiker regelmatig naar het casino gaat en het vruchtgebruikvermogen 'er doorheen jaagt'. Een ander voorbeeld zou kunnen zijn dat hij zich een veel uitbundigere, kostbaardere levensstandaard aanmeet dan de erflater gewend was. En wat te denken van een kostbare verbouwing van de woning, die strikt genomen (groot onderhoud van art. 3:220 BW) voor rekening van de hoofdgerechtigde komt? Allemaal lastige vragen die veroorzaakt worden door de 'denaturering' van het vruchtgebruik.

6. Praktische problemen met betrekking tot verteringsbevoegdheid

Voordat een vruchtgebruik ontstaat moet het goed waarop het wordt gevestigd, afgegeven worden (art. 3:202 BW).¹⁶ Hierop zijn de regels van overdracht van toepassing (art. 3:98 BW).

Wanneer we naar een aantal verschijningsvormen van vruchtgebruik kijken, zien we dat vruchtgebruik meestal op bankrekeningen (liquiditeiten en effecten) en onroerende goederen gevestigd wordt. Bij bankrekeningen moet dat gebeuren door aantekening op de bankrekening (art. 3:98 jo. art. 3:94 BW), bij vestiging van vruchtgebruik op onroerende zaken door inschrijving van de akte van vestiging in de openbare registers (art. 3:98 jo. art. 3:89 BW).

In beide gevallen is essentieel dat bij de vestiging van het vruchtgebruik aangetekend wordt dat het om vervreemdings- en verteringsbevoegdheid gaat. Als namelijk vruchtgebruiker X geld op wil nemen van de vruchtgebruikrekening mag dat in beginsel slechts voor wat betreft de vruchten (rente en dividend), het stamvermogen mag niet aangetast worden, behoudens wanneer er verteringsbevoegdheid door de erflater is verleend. Daarbij rijst vervolgens onmiddellijk de vraag hoever de verteringsbevoegdheid reikt. Een en ander kan in het rechtsverkeer alleen soepel verlopen als er een goede administratie is bijgehouden waarin de bevoegdheden nauwkeurig zijn omschreven.

Bij registergoederen speelt bovenstaande iets minder, omdat er waarschijnlijk minder vaak transacties zullen plaatsvinden, maar ook daar dient nauwkeurig vastgelegd te worden waaruit de vervreemdings- en verteringsbevoegdheid bestaat.

¹⁵ Zie D.L.D.J. Maasland, 'Vruchtgebruik met vervreemdings- en verteringsbevoegdheid', *Tijdschrift Erfrecht* 2010/2 en T.J. Mellema-Kranenburg, 'Twee buitenbeentje binnen het vruchtgebruik', *WPNR* 2006/6687, p. 777-778.

¹⁶ Daarnaast kan vruchtgebruik ontstaan door verjaring (art. 3:99 BW).

In de praktijk is het bovenstaande vaak nog gecompliceerder, daar de verteringsbevoegdheid geclausuleerd wordt verleend. Diverse varianten zijn daarbij te bedenken: de vruchtgebruiker moet eerst zijn eigen vermogen opmaken voor hij mag interen of hij moet gelijkelijk interen op het eigen vermogen en het vruchtgebruikvermogen. Een beperking in tijd is ook mogelijk: pas vanaf een bepaalde leeftijd mag ingeteerd worden. Het aantal voorwaarden is wat dat betreft onuitputtelijk. Ik ben geen voorstander van dergelijke geclausuleerde bevoegdheden. Om vast te stellen of aan de voorwaarde voldaan is, moeten feiten vastgesteld en gewaardeerd worden. Wanneer bovendien nog bedacht moet worden dat dit verzorgingsvruchtgebruik veelal in stiefouderrelaties speelt, is de conclusie dat dit soort constructies een bron van ruzie vormen, snel getrokken.

Een ander potentieel probleem is de afgifte van de goederen die aan het vruchtgebruik onderworpen zijn, aan het einde van het vruchtgebruik. In dat geval moet de vruchtgebruiker of – meestal – diens erfgenamen, omdat het vruchtgebruik eindigt bij het overlijden van de vruchtgebruiker, de goederen aan de hoofdgerechtigden teruggeven. De (erfgenamen van de) vruchtgebruiker moet(en) dan wanneer de goederen niet meer aanwezig zijn, bewijzen dat de goederen verteerd zijn of door toeval tenietgegaan zijn (art. 3:215 lid 1 BW). Als de erfgenamen van de vruchtgebruiker dezelfde zijn als de rechtverkrijgenden is dat geen probleem, maar als dat niet zo is, zoals bij stieffamilieverhoudingen, kan dat bij een minder nauwkeurige administratie tot problemen leiden.

7. Oplossing voor de praktische problemen

Wanneer we bovenstaande problemen nader beschouwen is de vraag hoe we daar een oplossing voor kunnen vinden. Uit het bovenstaande, maar ook uit de summiere jurisprudentie over dit onderwerp, blijkt dat de relatie tussen vruchtgebruiker en blooteigenaar, een kwetsbare is.¹⁷ In de literatuur is wel gesuggereerd de vertering door de vruchtgebruiker onder toezicht van een bewindvoerder te laten geschieden (een testamentair bewind van afdeling 4.5.7 BW).¹⁸ Het bewind zou dan de strekking moeten krijgen dat het zowel in het belang van de vruchtgebruiker als van de rechthebbende wordt ingesteld. Een onafhankelijke figuur, bijvoorbeeld een vermogensbeheerder of andere adviseur, zou dan een stem in de verteringsbevoegdheid hebben, waardoor deze aan banden gelegd zou kunnen worden. Voor een aantal situaties zou dat mijns inziens een goede oplossing kunnen zijn.

¹⁷ Zie recent nog Rb. Noord-Holland 5 februari 2014, ECLI:NL:RBNHO:2014:2029, waar het ging om de reparatiekosten van de woning van vruchtgebruikster.

¹⁸ Zie T.J. Mellema-Kranenburg, *Vruchtgebruik* (Preadvies voor de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering van de Koninklijke Notariële Broederschap KNB 1999), Lelystad: Koninklijke Vermande 1999, p. 32 en D.L.D.J. Maasland, 'Vruchtgebruik met vervreemdings- en verteringsbevoegdheid', *Tijdschrift Erfrecht* 2010/2, p. 2.

8. Oplossing voor de theoretische problemen

Dogmatisch gezien blijft de vervreemdingsbevoegdheid met daaraan gekoppeld de verteringsbevoegdheid een vreemde eend in de bijt. Na invoering van het nieuwe erfrecht in 2003 hebben we deze goederenrechtelijke noodsprong naar mijn mening ook niet meer nodig. De langstlevende heeft met de wettelijke verdeling de mogelijkheid zo goed verzorgd als mogelijk achtergelaten te worden. Dat biedt de kinderen in beginsel weinig zekerheid. Maar ook in geval van de wettelijke verdeling, kan die zekerheid ingebouwd worden door bij bepaalde gebeurtenissen van de langstlevende te verlangen alsnog zekerheid te stellen, bijvoorbeeld door het vestigen van hypotheek op haar woning. De basis daarvan dient uiteraard in het testament gelegen te zijn. Een civielrechtelijke reden voor een vruchtgebruiktestament met verteringsbevoegdheid is er dan niet meer. Fiscaalrechtelijk gezien kan met name in de zogenoemde combinatietestamenten¹⁹ een vruchtgebruiktestament ter verzorging van de langstlevende gewenst zijn. Maar daarbij is niet per definitie een verteringsbevoegdheid nodig. Mijn voorkeur zou er dus naar uitgaan de verteringsmogelijkheid van art. 3:215 BW te schrappen.

9. Wenselijkheid verteringsbevoegdheid in geval van verzorgingsvruchtgebruik (art. 4:30 BW)

Behalve het testamentaire vruchtgebruik is er nog het vruchtgebruik bij de andere wettelijke rechten in afdeling 4.3.2 BW. Met name bij art. 4:30 BW kan zich de situatie voordoen dat de langstlevende die zich op een deel of het gehele vruchtgebruik van de nalatenschap beroept vanwege een verzorgingsbehoefte na overlijden van de eerststervende, niet voldoende heeft aan slechts de vruchten van het vermogen waarop het vruchtgebruik is gevestigd. Thans heeft zij dan de mogelijkheid de kantonrechter te verzoeken haar verteringsbevoegdheid toe te kennen (art. 4:31 lid 1 jo. art. 4:23 lid 2 BW).

Wanneer de verteringsmogelijkheid van art. 3:215 BW zou worden geschrapt, is er geen wettelijke basis meer voor de verteringsmogelijkheid door de vruchtgebruiker. Omdat er juist in dat geval wel behoefte aan een verteringsmogelijkheid is, vind ik dat daar een oplossing voor gezocht moet worden. Ik zoek die oplossing echter bij de andere wettelijke rechten zelf. Ik zou dat in hetzelfde art. 4:31 lid 1 jo. art. 4:23 lid 2 BW willen bepalen, namelijk dat wanneer er voor de langstlevende zwaarwegende belangen aanwezig zijn, deze bij de kantonrechter kan verzoeken haar verteringsbevoegdheid toe te kennen.

¹⁹ Een combinatie van een naar keuze van de langstlevende wettelijke verdeling- en vruchtgebruiktestament.

10. Conclusie

Het beperkte genotsrecht van vruchtgebruik wordt, hoewel geplaatst in Boek 3 Vermogensrechten, wel een gedenatureerd vruchtgebruik/vermogensrecht genoemd wanneer we het hebben over een vruchtgebruik met vervreemdings- en verteringsbevoegdheid. De reden daarvoor is dat aan de vruchtgebruiker zo veel bevoegdheden kunnen worden verleend dat het de kern van het klassieke vruchtgebruik, namelijk het in stand houden van het stamvermogen, geweld aandoet. Het lijkt dus een vruchtgebruik, maar in wezen is het dat niet. De kern van het vruchtgebruik: namelijk het in stand houden van het stamvermogen, ontbreekt. De vraag is of we deze bevoegdheden in het hedendaagse recht, waarbij het vruchtgebruik vooral in het erfrecht speelt, nog nodig hebben. Civielrechtelijk, en daar gaat het toch om in titel 3.8 BW, niet. Een uitzondering moet misschien gemaakt worden ten aanzien van het verzorgingsvruchtgebruik bij de andere wettelijke rechten.

Ik zou in afdeling 4.3.2 BW een regeling met beperkte strekking willen opnemen, die het mogelijk maakt voor de vruchtgebruiker om in bijzondere omstandigheden (zwaarwegend belang vruchtgebruiker) van een verteringsbevoegdheid, getoetst door de (kanton)rechter gebruik te maken. Voor het overige blijft opmaken uit den boze.